

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

سال‌های ابتدای کودکی زیربنایی برای کل زندگی فرد است. اگر به نیازها و حیطه‌های تکاملی کودکان در این دوران پاسخ مناسبی داده شود، کودکانی سالم‌تر، با قدرت تفکر و تعقل بیشتر و مهارت‌های عاطفی و اجتماعی بهتری خواهیم داشت. زبان، گفتار، بلع و ارتباط از مهم‌ترین حیطه‌های تکاملی است. زبان موهبت الهی برای برقراری عالی‌ترین رابطه انسان‌ها با یکدیگر است، رشد و تکامل زبان از دوران جنینی با شنیدن صدای مادر شروع شده و پس از تولد به نحو کامل‌تری ادامه می‌یابد. نقش گفتاردرمانی در مسیرشناسایی زودهنگام اختلالات گفتار و زبان و ارائه مشاوره به موقع بسیار حیاتی است. هدف از تدوین این کتاب ارائه اطلاعات و دانش لازم برای پیشگیری از اختلالات ارتباطی و بهبود بخشیدن به موقع از سوی خانواده‌ها است. این آموزش‌ها می‌تواند برای برقراری ارتباط صحیح و تصحیح روش‌های تغذیه‌ای کودکان طبیعی نیز کمک‌کننده باشد. ضمن تشکر از دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی برای تدوین این بسته آموزشی خانواده محور، امید است این مجموعه بتواند برای پیشگیری از ایجاد اختلال، اصلاح به هنگام اختلال و ارتقای تکامل کودکان طبیعی موثر باشد.

دکتر علیرضا رئیسی

معاون بهداشت

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

بسته توانبخشی خانواده - محور

رشد زبان

به سفارش: دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
با همکاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نویسندگان: دکتر فریبا یادگاری، دکتر اکبر داروئی، دکتر طلیعه ظریفیان، دکتر عطیه اشتری، نیره مهدی پور شه‌ریور، دکتر مرتضی فرازی، دکتر لیلا قلیچی، ابراهیم برزگر بفرئی، مینا فتوحی، مامک جولایی، عطیه قزوینی، گلنوش گل محمدی، زهرا آفارسولی، دکتر مریم ترامشلو، سیدشهاب‌الدین حسینی نسب، دکتر کوثر باغبان، رضوانه نائیبیان، زهرا ولی تبار، دکتر مونا ابراهیمی پور، دکتر سیدحامد برکاتی، دکتر حمیدرضا لرنژاد، دکتر ناریا ابوالقاسمی، نغمه تشکری

تصویرسازی: شقایق وفائی، مریم قلی پور، نگار رئیسی

ناشر: اندیشه ماندگار

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۰۷-۴۲-۸

سخنی با والدین

والدین و مراقبان گرمی کودکان سرزمین عزیزمان ایران

این بسته برای استفاده شما طراحی شده است. برقراری ارتباط و رساندن پیام جزو حقوق اساسی هر انسان است. یکی از بهترین ابزارهای برقراری ارتباط، زبان کلامی است یعنی ما با استفاده از کلمه ها و جمله ها می توانیم نیازهایمان را اعلام کنیم و منظورمان، افکار و عقایدمان را به دیگران برسانیم و منظور و عقاید دیگران را بفهمیم. کودکان نیازهایشان را از طریق ایما و اشاره، نشان دادن، لمس کردن شما و حرف زدن اعلام می کنند. اما ممکن است مشکلات گفتار و زبان و اختلالاتی وجود داشته باشد که مانع از حرف زدن یا برقراری ارتباط مناسب کودک شود. این بسته برای کمک به پیشگیری یا کاهش و یا حذف اشکالات و اختلالات ارتباط، زبان، گفتار و بلع کودکان طراحی شده است. همچنین این مجموعه برای کودکانی که رشد طبیعی دارند قابل استفاده است، زیرا به والدین یا مراقبان کودک آموزش می دهد که چگونه بهترین روش ارتباط با کودک را به کار ببرند. اثربخشی این بسته کاملاً به همکاری شما والد یا مراقب گرمی وابسته است. لازم به یادآوری است که در صورت وجود مشکل جدی در رشد ارتباط، زبان، گفتار و بلع (دهانی و دهانی - حلقی) کودک نباید لزوم مراجعه به متخصصان مورد نیاز به ویژه آسیب شناسان گفتار و زبان (گفتار درمانگران) را فراموش کنیم. در صورت مراجعه به متخصصان و شروع برنامه های درمان پزشکی، توان بخشی و گفتاردرمانی، این بسته می تواند به شکل کمکی مورد استفاده شما قرار بگیرد. در صفحه ی بعد رنگ های راهنمای استفاده از بسته آورده شده است که در شش حوزه رشد پیش زبانی (مربوط به نوزادی و اوایل کودکی تا ۱۸ ماهگی است یعنی زمانی که کودک هنوز نمی تواند حرف بزند یا اوایل حرف زدن است)، رشد اولیه زبان (در این بسته از ۱۸ ماهگی تا ۵ سالگی را شامل می شود)، درک شنیداری (یعنی فهمیدن کلمه ها و جمله هایی که به کودک گفته می شود)، تولید و تلفظ صداهای گفتاری (یعنی کودک صداهای گفتاری را چگونه تلفظ می کند و آیا گفتار او قابل فهم است)، ناروانی های گفتار و لکنت، بلع و تغذیه نوزادان و کودکان طبقه بندی شده است. شما می توانید برحسب این که کودک در کدام حوزه دچار مشکل است یا کدام حوزه را می خواهید ارتقاء دهید و تقویت کنید صفحه مربوطه را به راحتی از رنگ راهنمای بالای صفحه بیابید. در ابتدای بسته چک لیست های رشد مهارت های ارتباط، زبان، گفتار بلع آورده شده است. سن تقویمی کودکان را در نظر بگیرید و مهارت های سنی او را با جداول تطبیق دهید. سپس

علایم هشدار یا خطر را که زیر هر جدول آورده شده ببینید. اگر کودک این علایم هشدار را نشان می دهد لازم است براساس رنگ به حوزه مربوطه مراجعه کنید تا بتوانید در پیشگیری یا کاهش علایم کمک کنید. به خاطر داشته باشید که این بسته جانشین متخصص گفتاردرمانی نیست و فقط به شکل تکمیلی و در کنار مشورت کردن یا مراجعه به متخصص گفتاردرمانی می تواند کمک کند. البته برای خانواده هایی که کودک طبیعی دارند و فقط می خواهند برای ارتقاء و تقویت مهارت های ارتباط، زبان، گفتار و بلع کودکشان از این بسته استفاده کنند مراجعه به گفتاردرمانی اختیاری است.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۲ تا ۳ ساله

درک و فهم زبان	صحبت کردن
معنی ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه را می‌فهمد.	بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ کلمه بیان می‌کند.
معنی کلمه‌هایی مانند «یک»، «همه»، «بالا» و «پایین» را می‌فهمد.	نیاز به دستشویی را به صورت کلامی بیان می‌کند.
هنگامی که نام تصاویر در کتاب گفته می‌شود به آنها اشاره می‌کند.	نام کارها یا چیزهای درخواستی خود را می‌گوید.
از دستورات ساده پیروی می‌کند.	به پرسش‌های ساده پاسخ می‌دهد.
از گوش دادن به داستان‌های کوتاه، آواها و شعرهای کودکان لذت می‌برد.	جمله‌های پرسشی دو کلمه‌ای می‌پرسد مانند «کجا مریم؟» یا «بابا کو؟»
معنی کلمه‌هایی مانند «توی»، «روی»، «زیر»، «بالای»، «جلوی» و «پشت» را می‌فهمد.	عبارت‌های ۳ تا ۴ کلمه‌ای بیان می‌کند.
اکثر پرسش‌های مربوط به محیط زندگی و کارهای محیطی را درک می‌کند.	در گفتار خود کلمه‌هایی مانند «با»، «از»، «و»، «یک» و «هیچی» به کار می‌برد.
	کلمه‌های جمع مانند بچه‌ها و مدادها را به کار می‌برد.
	افعالی مثل «می‌خورم»، «می‌پوشم»، «بده»، «برو»، «پوش»، «خوردم» و «پوشیدم» را به کار می‌برد.
	خطاهای دستور زبان مانند «دیروز افتادمش» یا «اینجا کجا بذار» دارد.
	می‌تواند به برخی پرسش‌ها مانند «وقتی گرسنه یا تشنه‌ای، یا سردته باید چه کار کنی؟» با استدلال پاسخ دهد.
	می‌تواند اسم، سن و جنسیت خود را بگوید.

علایم هشدار برای کودکان ۲ تا ۳ ساله

کمتر از ۱۰۰ واژه بیان می‌کند.
کودک نمی‌تواند عبارت‌های ۲ کلمه‌ای بگوید.
از کلمه‌های پرسشی مانند «کی یا چه کسی»، «کجا»، «چرا»، «چه کار»، «چقدر» و «چند» استفاده نمی‌کند.
نمی‌تواند دستورات ساده را اجرا کند.
نمی‌تواند درخواست‌های خود را بگوید.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۳ تا ۴ ساله

درک و فهم	صحبت کردن
معنی ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ را می‌فهمد.	جمله‌های او ۴ تا ۵ کلمه دارند.
معنی کلمه‌های «بزرگتر و پهن‌تر» را زمانی درک می‌کند که مخالف و برعکس آنها یعنی «کوچکتر و باریک‌تر» وجود داشته باشد.	اشیاء معمول و آشنا را در کتاب یا مجلات نام می‌برد.
دستورات ۲ تا ۳ مرحله‌ای را اجرا می‌کند مانند «درو ببند و بعد کفشاتو دربیار» یا «اول چراغو خاموش کن بعد لیوان و بذار رو میز بعد قاشق و بیار».	کلمه‌های ۴ بخشی مانند «هندوانه» را تکرار می‌کند.
به آسانی دستورات ساده را اجرا می‌کند حتی اگر اشیایی که از او خواسته‌اند در محدوده بینایی او و یا نزدیکش نیستند.	اغلب نظراتش را آزادانه بیان می‌کند.
	وقتی مشغول انجام کاری است، آن را با کلام هم بیان می‌کند.
	پرسش‌های ساده را با استفاده از کلمه‌های پرسشی «کی؟ چی؟ کی؟ کجا؟ چرا؟ چطوری؟» می‌پرسد، مثلاً «کی اونجاست؟ چی می‌خوری؟ کجا می‌خواهیم بریم؟».
	می‌تواند استدلال‌های مقایسه‌ای ساده انجام دهد مثلاً «من با پاره میرم، ماهی تو آب شنا می‌کنه».
	ممکن است از تکرار حرف‌های بزرگسالان در کلام خود استفاده کند بدون این که معنی آنها را بداند.
	می‌تواند پیچ پیچ کند.
	دستور زبان جمله‌ها را بیشتر از قبل رعایت می‌کند هرچند ممکن است هنوز خطاهایی داشته باشد.
	دو اتفاق را با رعایت ترتیب زمانی آنها بیان می‌کند مانند «اول رفتیم شهر بازی، بعدش رفتیم پیتزا خوردیم».
	دست کم ۴ نوع حرف اضافه یا حرف ربط را می‌تواند استفاده کند مانند استفاده از حرف ربط «و» برای وصل کردن جمله‌ها به همدیگر.

علایم هشدار برای کودکان ۳ تا ۴ ساله

کودک نمی‌تواند جمله‌های کامل بسازد و بیان کند.
نمی‌تواند اشیاء ساده را نام ببرد.
در روابط اجتماعی از واژه‌ها جهت احترام و تحسین و خداحافظی استفاده نمی‌کند.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۴ تا ۵ ساله

درک و فهم	صحبت کردن
معنی بیش از ۲۸۰۰ کلمه را می‌فهمد.	بین ۹۰۰ تا ۲۰۰۰ کلمه بیانی ممکن است داشته باشد.
۴ تا ۶ رنگ را می‌شناسد.	از جمله‌های ۴ تا ۶ کلمه‌ای استفاده می‌کند.
به داستان‌های کوتاه و ساده با دقت گوش می‌دهد و به پرسش‌های ساده مربوط به آنها پاسخ می‌دهد.	می‌تواند تا ۱۰ بشمرد و مفهوم عدد را تا ۳ درک می‌کند.
به پرسش‌های دو قسمتی پاسخ می‌دهد، مانند «بابا چی خرید؟ بعدش کجا رفت؟».	کاربرد اشیاء معمول و آشنا را می‌تواند توصیف کند و به پرسش‌هایی راجع به عملکرد اشیاء پاسخ می‌دهد «مثلاً با قاشق چه کار می‌کنی؟».
دستورات سه مرحله‌ای را می‌تواند انجام بدهد.	جمله‌های او از نظر دستور زبان درست هستند.
مفاهیم زمانی ساده مانند «صبح»، «بعدازظهر»، «شب»، «روز»، «بعداً»، «حالا»، «قبل»، «امروز» و «دیروز» را می‌فهمد.	معنی کلمه‌ها را می‌پرسد مثلاً «غمگین یعنی چه؟»
	با کلمه‌ها بازی می‌کند و به زبان خودش شعر می‌سازد. از هجاهای بی معنی، هم قافیه و هم وزن لذت می‌برد.
	داستانی در حدود ۴ تا ۵ پاراگراف را با ترتیب درست بازگو می‌کند.
	از جمله‌های تقریباً طولانی به شکل جمله‌های پیچیده و مرکب می‌تواند استفاده کند و دستور زبان را کاملاً رعایت می‌کند.
	در مورد تجربه‌هایش در مدرسه و خانه با دوستان و سایر افراد صحبت می‌کند.

علایم هشدار برای کودکان ۴ تا ۵ ساله

با بیان جمله‌های پی در پی نمی‌تواند گفت و گو کند، به عنوان مثال درباره وقایع و حوادث، مجموعه‌های تلویزیونی و داستان‌های طولانی صحبت نمی‌کند.
کودک نمی‌تواند جمله‌های کامل بسازد و آنها را بیان کند.
کودک نمی‌تواند از دستورات اطرافیان پیروی کند.
کودک لکنت دارد یعنی با فشار، اول کلمه‌ها را تکرار می‌کند یا کلمه‌ها را می‌کشد.
گفتار کودک واضح نیست.

رشد زبان

والدین عزیز

اگر فرزند شما نسبت به همسالانش تعداد کلمه‌های کمی بیان می‌کند و یا طول جمله‌های بیانی او کوتاه‌تر است این نشانه را باید جدی بگیرید چون می‌تواند نشان دهنده تأخیر او در رشد و یادگیری مهارت‌های گفتار و زبان باشد.

برای یادگیری گفتار و زبان کودکان باید به اندازه کافی رفتارهای صحیح و الگوهای درست ارتباطی و زبانی را ببینند و بشنوند. بهترین زمان برای یادگیری هنگامی است که کودکان با بزرگسالان به خصوص والدین خود ارتباط برقرار می‌کنند. در طی این ارتباط کودکان با استفاده از رفتارها و الگوهای ارتباطی و زبانی که از بزرگسالان آموخته‌اند از والدین خود اطلاعاتی می‌خواهند و یا اطلاعاتی را با آنها در میان می‌گذارند، و درخواست‌ها، افکار و احساسات خود را بیان می‌کنند.

با توجه به نکاتی که بیان شد، افزایش آگاهی شما از چگونگی رشد مهارت‌های ارتباطی، زبانی و گفتاری و نحوه رفتار با کودک دارای تأخیر در رشد گفتار و زبان به ارتقاء و یا جبران تأخیر کودک کمک شایان توجهی خواهد کرد.

والدین عزیز سطح صحبت کردن و فهمیدن فرزندتان را با فهرست مهارت‌های رشد زبان در ابتدای این بسته مقایسه کنید و در صورتی که علایم هشدار را در کودک خود می‌بینید به توصیه‌ها و شیوه‌های بیان شده در این کتاب عمل کنید.

والدین گرامی الگوها و شیوه‌های رفتاری، ارتباطی و زبانی در این بسته به شما معرفی می‌شوند که به صورت غیرمستقیم تعداد کلمه‌های بیانی و طول جمله فرزند شما را افزایش می‌دهند. همچنین توانایی و مهارت تعریف و توصیف اتفاقات و وقایع را در او بهبود می‌بخشند. در ضمن، کیفیت گفت و گو و مهارت مکالمه را در او ارتقاء می‌دهند. با به‌کارگیری این روش‌ها توانایی قصه‌گویی و داستان گفتن با کتاب یا بدون استفاده از آن پرورش می‌یابد. در نهایت به کودک کمک خواهد شد تا ارتباط شفاهی واضح و شفافی با دیگران برقرار کند.

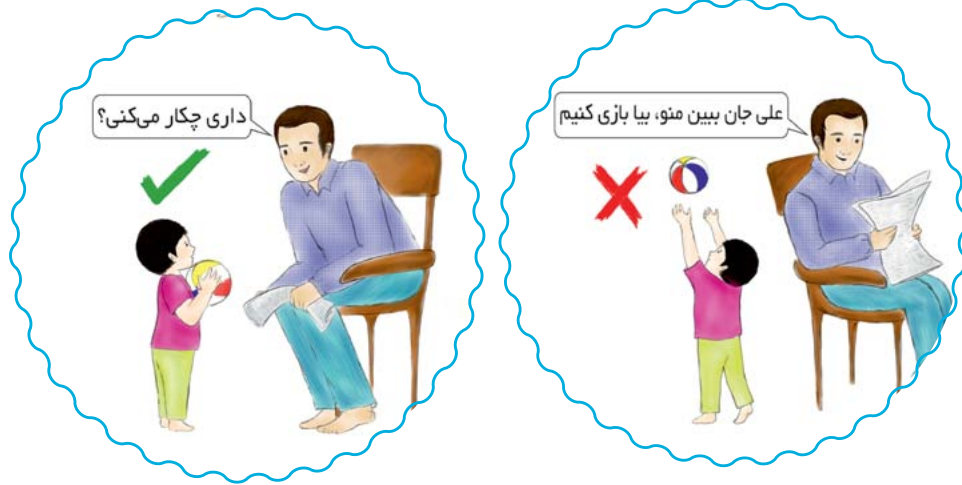
به یاد داشته باشید که هیچ وقت کودک را وادار به صحبت با کلمه‌ها و جمله‌های مورد نظر خودتان نکنید. کودک نباید برای صحبت کردن تحت فشار و اجبار باشد. این یک هشدار مهم است که اگر نادیده گرفته شود عواقب جبران‌ناپذیری دارد.

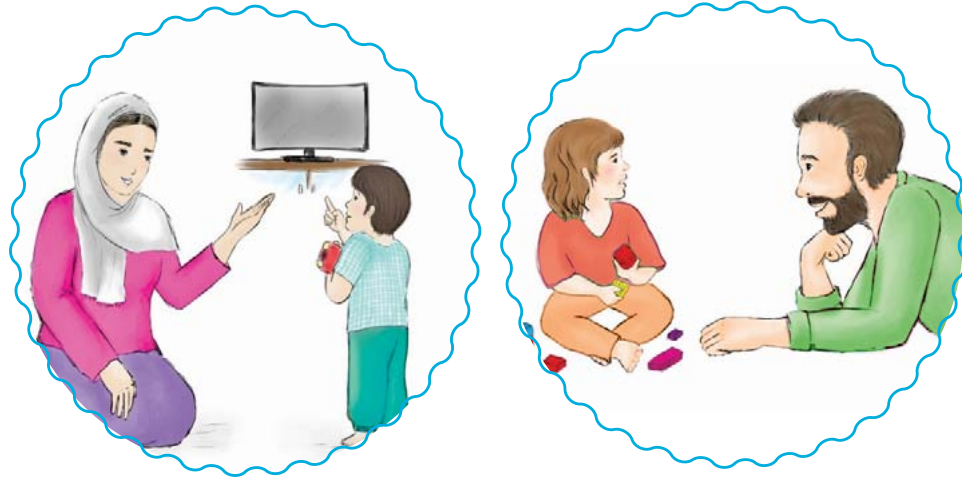
قبل از صحبت با کودک، توجه او را جلب کنید.

برای کودک، بازی کردن و هم زمان گوش دادن به دستور بزرگسالان کار مشکلی است. شما با گفتن نام کودک، توجهش را به خودتان جلب کنید و بعد دستور خود را بدهید. زیرا او حین بازی، متوجه پرسش یا درخواست بزرگسالان نمی شود.

چهره به چهره با کودک صحبت کنید.

وقتی رودررو و هم سطح کودک باشید، راحت‌تر می‌توانید با او صحبت کنید. در این حالت او می‌تواند حرکات چهره، دهان، و نحوه تلفظ صداها را ببیند و هر دوی شما منظور هم را بهتر می‌فهمید.

پس از مطالعه روش‌ها و به کار گرفتن صحیح آنها، تأثیر استفاده از آنها را بر رشد صحبت کردن و درک او یادداشت کنید. اگر در مدت سه ماه در او پیشرفت و تغییری مشاهده نکردید در اولین فرصت برای تشخیص و درمان تخصصی به گفتاردرمانی مراجعه کنید.

اهدافی که در این کتاب برای یادگیری کودکان در نظر گرفته شده است عبارتند از:

- به گفته‌های گوینده توجه کنند و پاسخ مناسب بدهند.
- شروع کردن مکالمه را یاد بگیرند.
- به تدریج جمله‌های طولانی‌تری به کار ببرند.
- در مکالمه / گفت‌وگو شرکت کنند و بتوانند برای دوره طولانی مکالمه را حفظ کنند.
- راجع به یک موضوع (اتفاقات روز و یا انجام کارهای روزمره) به ترتیب زمانی و هدفمند صحبت کنند.
- از روی کتاب مصور داستان کوتاه بیان کنند.

اهدافی که در این کتاب برای یادگیری والدین یا مراقبان در نظر گرفته شده‌اند عبارتند از:

- از روش‌های مختلف برای جلب توجه کودک استفاده کنند.
- رو در رو با کودک ارتباط برقرار کنند و نام او را بگویند.
- در برقراری ارتباط با کودک صبور باشند.
- از کلمه‌ها و جمله‌های متنوع، ایما و اشاره در موقعیت‌های مختلف استفاده کنند.
- کلمه‌ها و جمله‌های کودک را به روش صحیح تقلید، تکمیل و تفسیر کنند.
- کودک را به ادامه دادن مکالمه تشویق کنند (پرسش و پاسخ مناسب و یا اظهار نظر کردن برای افزایش انگیزه ادامه دادن مکالمه روش‌های کارآمدی هستند).
- پرسش‌هایی مطرح کنند که کودک پاسخ آنها را می‌داند و می‌تواند جوابگو باشد (چون هدف تقویت بیان کودک است).
- در کودکان بزرگ‌تر گاهی پرسش‌هایی مطرح کنند که برای کودک جالب باشد و انگیزه او را برای یادگیری و مکالمه افزایش دهد.
- پرسش‌هایی مطرح کنند که پاسخ سراسر ندارند و کودک باید کمی فکر کند.
- کتاب خوانی برای کودک را از سطح نامیدن تصاویر کتاب تا تعریف داستان انجام دهند.
- در بخش بعدی توصیه‌ها و راهنماهای خانواده برای ارتقاء رشد زبان کودک آورده شده است.

با صبوری به گفتار کودکان گوش دهید.

کودک در حین صحبت با بزرگسال برای جمع بندی افکارش به زمان بیشتری نیاز دارد. بنابراین با نگاه کردن و تماس چشمی و کمی خم شدن به سمتش ارتباط را حفظ کنید. با صبر و آرامش گوش کنید و نشان دهید منتظر و مشتاق ادامه گفت و گو هستید.

صحبت کردن را برای کودک خوشایند و لذت بخش کنید.

برای یادگیری صداها، کلمه‌ها و جمله‌ها، از بازی‌هایی استفاده کنید که برای کودک جالب و لذت بخش است. از درآوردن صدای خنده دار یا لوس حرف زدن و بیان گفته‌های خنده دار خجالت نکشید. این کار کودک را برای فهمیدن و گفتن شوخی‌ها نیز آماده می‌کند.

هنگام حرف زدن از ایماء و اشاره استفاده کنید.

وقتی کودک معنی کلمه‌ای را نمی‌فهمد، شما در حین بیان آن کلمه، از حرکات چهره، ایماء، اشاره و گفتار اغراق آمیز استفاده کنید. مثلاً برای فهم بهتر معنای کلمه پرواز، پدر می‌گوید «پروانه پرواز می‌کند» و دست‌ها را به شکل پرزدن باز می‌کند. حرکات بدن، صورت، ایماء و اشاره به فهماندن گفتار کمک می‌کند.

کلمه‌ها، گفته‌ها و جمله‌های کودکان را تقلید و تکمیل کنید.

تقلید و تکمیل گفته‌های کودک توسط شما، به او نشان می‌دهد که گفتارش برای شما با ارزش است و بدین ترتیب تشویق می‌شود که به صحبتش ادامه دهد.

گفته‌های کودک را کامل کنید.

به گفته‌های کودک یک یا دو کلمه اضافه کنید. به این ترتیب الگوی گفتاری درست و کامل تری را نشان می‌دهید. همچنین بسیار واضح صحبت کنید. با این عمل به کودکان نشان می‌دهید حرفش را فهمیده‌اید. با این شیوه کودک یاد می‌گیرد که با کمی تلاش می‌تواند منظورش را بهتر منتقل کند.

کلمه‌ها و جمله‌های جدید اضافه کنید و در مورد احساس کودک صحبت کنید.

وقتی کودک با کلمه‌ها یا جمله‌های ناقص و کوتاه شروع به صحبت می‌کند شما با اضافه کردن عبارت‌ها، جمله‌ها و گفتن ایده‌های جدید کلام او را بازگویی کنید. با این کار هدف او را واضح‌تر می‌کنید. همچنین این کار درک و فهم او را از کلمه‌ها و جمله‌ها عمیق‌تر می‌کند و به او شیوه جدیدی برای حرف زدن و فکر کردن نشان می‌دهد.

کلمه‌ها و یا عبارت‌های نادرست کودک را تصحیح و طولانی‌تر کنید.

زمانی که کودک در حال بازی است یا کاری را انجام می‌دهد، درباره آن صحبت کنید. کلمه‌های مهم را در جملات متنوع به صورت مکرر به کار ببرید. به یاد داشته باشید شما فقط یک کلمه به جمله کودک اضافه کنید و شکل صحیح کلمه‌ها و جمله‌ها را بسیار واضح و شمرده و با مکث بیان کنید. بیان کلمه‌ها و جمله‌ها بیش از یک بار به کودکان کمک می‌کند متوجه کلمه‌های جدید در گفته‌های شما شوند و آن کلمه‌ها را یاد بگیرند.

درباره کارها و توانایی‌های کودکان اظهار نظر کنید.

کودک از شنیدن نظرات شما که ساده بیان شده است کلمه‌های جدیدی یاد می‌گیرد و این کار مانند معجزه‌ای بین شما و کودک گفت‌وگویی را راه می‌اندازد.

از همه حواس استفاده کنید.

زمانی که چند حس کودکان در انجام کاری فعال است از این موقعیت برای آموزش افعال، اسامی و صفات استفاده کنید. برای مثال هنگام خوردن میوه کودک را به بوییدن و لمس کردن و چشیدن میوه ها تشویق کنید و کلمه ها و جمله های مناسب به کار ببرید.

مکان های جدید فرصت یادگیری کلمات جدید را افزایش می دهد.

کودک را به مکان های جدید ببرید و اجازه دهید چیزهای جدید و جالب را کشف کند. راجع به آن چه می بیند صحبت کنید و به پرسش های او پاسخ دهید.

در بازی به کودک خود کلمه ها را آموزش دهید.

اسامی
گره (پیشی)، عروسک، دست، پا

افعال
خوردن، خوابیدن، نشستن

مالکیت
مال من، مال تو، مال او

کلمات مربوط به احساسات
خوشحال یا شاد، ناراحت یا غمگین

کلمات پرسشی
چرا؟ کجا؟ چی؟

کلمات مربوط به روابط اجتماعی
سلام و خداحافظی

کلمات مربوط به
جنس، شکل، اندازه

کلمات مربوط به مکان ها بالا، پایین، زیر، رو

در بازی به کودک خود جمله سازی یاد دهید.

اسم این عروسک گربه است.

گربه گوشت می خوره
گربه روی دیوار راه می ره

این گربه خوشحاله
این گربه ناراحته

بیا گربه رو بذار توی سبدش
می تونی گربه رو بذاری زیر میز؟

این گربه رنگش قهوه ایه
دست بزن این گربه بدنش نرمه

گربه چی می خوره؟
چرا گربه غذا می خوره؟
گربه کجا زندگی می کنه؟

بین گربه پا داره
بین گربه دم داره
بین گربه چشم داره

گربه به مامانش سلام می کنه
گربه با باباش خداحافظی می کنه

هنگام بازی از شعر و آواز استفاده کنید.

بازی‌هایی که همراه با شعر هستند به کودکان کمک می‌کنند تا علاوه بر کلمه‌های شعر، ریتم و آهنگ را هم بیاموزند. بعد از این که شعر مورد علاقه‌اش را بارها خواندید کمی بعد اگر خواندن شعر را متوقف کنید او تلاش می‌کند کلمه‌های آن را بگوید و حرکاتش را انجام دهد.

از کودک خود سؤال کنید

سؤال‌هایی خوب هستند که کودک را به فکر کردن و بیان کلمات متنوع وادار کنند. همچنین موجب ادامه یافتن گفت و گوی مادر با کودک شوند. توجه داشته باشید معمولاً پرسش‌هایی با پاسخ‌های بلی و خیر جریان گفت و گوی طبیعی را متوقف می‌کنند. در صفحات بعد روش خوب سؤال کردن را مرور می‌کنیم.

از کلمه‌های پرسشی (کجا، کی، چرا، چطور، کدام، چند) استفاده کنید.

روش سؤال پرسیدن بالا باعث می‌شود کودک کمی فکر کند.

روش سؤال پرسیدن بالا باعث ادامه گفت و گونی می‌شود.

پرسیدن سؤال به این روش باعث ادامه گفت و گونی شود.

اما روش سؤال پرسیدن پایین باعث می شود کودک کمی فکر کند.

سؤالاتی پرسید که کودک باید جواب آن را انتخاب کند.

درخواست کردن را آموزش دهید.

شرایطی فراهم کنید تا کودکان از شما درخواست کنند. گاهی توی لیوان مقدار کمی آبمیوه یا شیربریزید یا به جای یک تکه بزرگ شیرینی یک تکه کوچک بدهید و سپس منتظر بمانید تا او درخواست کند. به محض درخواست مقدار کمی بدهید و بعد مجدداً منتظر درخواست او باشید.

به ادامه دادن مکالمه کمک کنید.

- وقتی کودکان مکالمه و گفت و گو را شروع می کنند برای ادامه مکالمه و طولانی کردن گفت و گو به آنها کمک کنید.
- کودک با گفتن یک کلمه (کثیف) ارتباط را با مادر شروع می کند.
- مادر با تفسیر و تکمیل کردن گفته های کودک به او نشان می دهد که گفته های او را شنیده و برای او مهم هستند.
- کودک با اشاره یا گفتن کلمه یا یک جمله کوتاه راه حلی را پیشنهاد می کند.
- مادر با تأیید گفته های کودک و تکمیل و تفسیر آنها مکالمه را ادامه می دهد.

موقعیت حل مسئله فرصت مناسبی برای یادگیری کلمات و جملات است

زمانی که کودکان در حال انجام کاری هستند و با مشکلی مواجه می شوند از این موقعیت ضمن کمک به حل مسئله برای آموزش افعال، اسامی و صفات استفاده کنید. به عنوان مثال: جا نمیشه «فعل منفی»، بزرگه «صفت»، کامیون بزرگه «اسم»، جعبه کوچیکه «اسم»

برای کودک وقت بگذارید.

وقتی کودک با شما شروع به صحبت می کند لحظه ای کار خود را کنار بگذارید و همسطح او شوید و با صمیمیت پاسخ بدهید.

حین بازی، مکالمه و قوانین آن را آموزش دهید.

ابتدا چیزی بگویید که جالب باشد. بعد منتظر واکنش کودکان بمانید. کودک ممکن است بخندد، به چیزی اشاره کند، یا سؤالی بپرسد. بعد از واکنش کودک و پاسخ شما به رفتار و یا گفتار او، گفت و گو را کمی ادامه داده و بعد خاتمه دهید تا او متوجه شود که شما گفت و گو را تمام کرده اید. بازسازی اوقات صرف صبحانه و یا عصرانه زمان های خوبی برای آموزش و تمرین گفت و گو و مکالمه هستند.

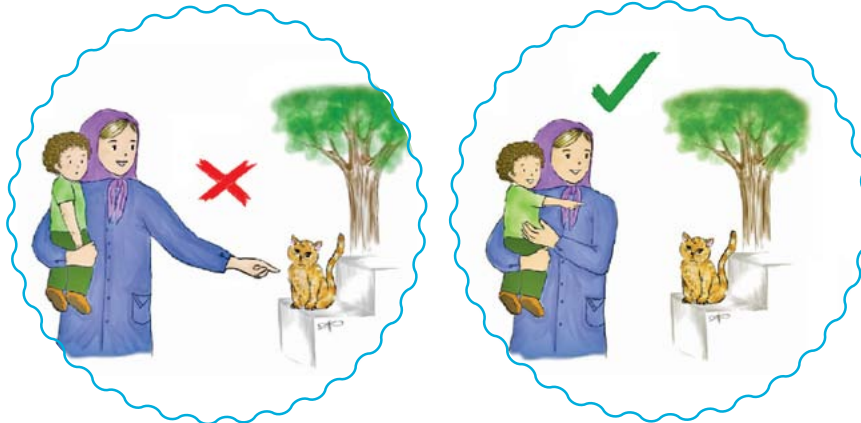
کودک را وادار به حرف زدن نکنید.

هیچ وقت کودکان را وادار به سلام کردن و حرف زدن با افرادی که او نمی شناسد نکنید. اصرار و پافشاری به حرف زدن کودک، معمولاً سبب کاهش اعتماد به نفس و دلسرد شدن آنها از حرف زدن می شود.

کودک را سؤال پیچ نکنید.

مانند یک معلم هنگام گرفتن امتحان از دانش آموزان، دائماً از کودک خود سؤال نکنید. خصوصاً وقتی اطمینان دارید او پاسخ سؤال شما را نمی داند یا نمی تواند بیان کند. البته به این معنی نیست که از کودک سؤال نپرسید. اجازه بدهید او سوال کند و شما به سوالات او پاسخ دهید.

گفته های اشتباه کودک را گوشزد نکنید.

اگر کودک کلمه یا فعلی را اشتباه بیان کرد مانند مثال تصویر فوق که هدف کودک درخواست شیر است اما می گوید «شیر خوردم»، در این موقعیت اشتباهش را تذکر ندهید و به سادگی شکل صحیح کلمه یا فعل را بیان کنید. به این طریق، شما تلاش کودک برای برقراری ارتباط را تشویق کرده اید و بدون تأکید بر اشتباهش، کلمه یا جمله صحیح را به صورت الگوارائه کرده اید.

برای کودک کتاب بخوانید و قصه بگویید.

- برای کودکان در هر سنی که باشند کتاب قصه بخوانید زیرا به کودک کمک می کند تا:
- توجهش را افزایش دهد.
  - دنیای خود را بهتر بشناسد.
  - تعداد کلمه هایی که می فهمد و می گوید را افزایش دهد.

- گفتن جمله های درست و طولانی را یاد بگیرد.
- ترتیب و توالی بیان اتفاقات را بفهمد، حفظ کند و بیان کند.
- بفهمد که کتاب ها جالب هستند و مطالب زیادی یاد می دهند.
- برای یادگیری در مدرسه آماده شود.

وقتی با کودک کتاب می خوانید جای راحتی را پیدا کنید.

رو به روی هم

کودک روی پاهای شما

کودکان در هر سنی به شیوه ای متفاوت از کتاب لذت می برند.

۱. کودکان کوچک تصور می کنند مزه کتاب از شکل آن بهتر است! در این سن کتاب های پارچه ای و مقوایی بخرید یا بسازید.
۲. کمی که بزرگتر شدند از کتاب هایی خوششان می آید که بتوانند آنها را دستکاری کنند، ببینند و یا صدایش را بشنوند. کتاب هایی تهیه کنید که مثلاً صدایی بدهد (زنگوله داشته باشد یا بوق بزند)، برجسب داشته باشد و یا تصاویر آن قابل جدا کردن باشد.
۳. در مرحله بعد کودکان دوست دارند چیزهایی را که می شناسند در کتاب ببینند و اسم آنها را بگویند.
۴. به تدریج کودکان در مورد تصاویر کتاب، جمله هایی را می گویند که ممکن است به داستان کتاب مربوط نباشد، یعنی اشخاص، حیوانات، موقعیت یا مکانی را توصیف می کنند.
۵. حالا دیگر کودک جمله هایی را بیان می کند که ترتیب رخداد وقایع را نشان می دهد.
۶. در مرحله ششم، مسئله یا مشکلی که در داستان مطرح است را با جمله هایی توضیح می دهند که علت حوادث و اثرات آن را بیان می کند و به هم مرتبط هستند. البته در این مرحله هنوز خیلی از اطلاعات مهم در داستان را نمی توانند منتقل کنند. ممکن است نتوانند بین مسئله و راه حل گفته شده و هدف داستان رابطه ای ایجاد کنند.
۷. در این مرحله داستانی شامل چند بخش می گویند که رابطه علی را در هر بخش بیان می کند. هر بخشی را که بیان می کنند انگیزه ای برای بیان بخش بعدی است.

کتاب خوب

- کودک کتاب هایی را دوست دارد که پراز تصویر هستند (تصویر افراد، حیوانات، پوشاک، وسایل منزل، وسایل نقلیه و تصاویر واضحی از افرادی که کارهای مختلف انجام می دهند یا تصاویری که حوادث روزمره را نشان می دهند).
- کودک دوست دارد برای خودش به صورت شخصی کتاب هایی داشته باشد. می توانید از آلبوم عکس های خانوادگی، از روزهای مهم و به یاد ماندنی در کنار خانواده مثل جشن تولد، یا مهمانی کتاب های جالب درست کنید و زیر آن جمله های مرتبط بنویسید.
- برای او کتاب بخرید یا حتی با کمک هم یک کتاب با چسباندن تصاویر مختلف و یا کشیدن نقاشی در یک دفترچه بسازید.

وقتی کتاب می خوانید:

- اشکالی ندارد که فقط در مورد تصاویر کتاب صحبت کنید (شاید صحبت کردن راجع به تصاویر کتاب از خواندن آن برای کودک جالب تر باشد).
- اشکالی ندارد توضیحات شما با آن چه در کتاب نوشته شده مطابقت نداشته باشد.
- اشکالی ندارد واژه ها را تغییر دهید.
- اشکالی ندارد که نام کودک خودتان را در داستان بگذارید.
- حتی اشکالی ندارد ابتدا صفحه آخر را برایش بخوانید یا هر صفحه دیگری که کودک دوست دارد.
- بهتر است نوبت را رعایت کنید. مثال: «علی حالا تو به من بگو چی دیدی؟»
- بهتر است صداهایی را تولید کنید و یا حرکاتی را انجام دهید که به کودک برای درک معنی کلمه یا جمله کمک کند. مثال: «این کلاغه، کلاغ قارقار می کنه.»
- بهتر است از بارها خواندن یا تعریف کردن یک صفحه یا یک قصه خسته نشوید، کودک از شنیدن مکرر آنها لذت می برد.
- بهتر است داستان های ساختگی خودتان را بگویید. این نوع داستان ها را کودک بیشتر از انواع دیگر دوست دارد، به ویژه اگر در مورد خودتان یا خودش باشد.
- داستان های واقعی از داستان های غیرواقعی زیباتر و جذاب تر هستند.